

Valtiovarainvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetuksen (EU) 2021/241 muuttamisesta elpymis- ja palautumissuunnitelmien REPowerEU-lukujen osalta sekä asetusten 2021/10160, 2021/2115, direktiivin 2003/87/EY ja päätöksen - KOM(2022) 231 muuttamisesta

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto, REPowerEU-suunnitelma

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetuksen (EU) 2021/241 muuttamisesta elpymis- ja palautumissuunnitelmien REPowerEU-lukujen osalta sekä asetusten 2021/10160, 2021/2115, direktiivin 2003/87/EY ja päätöksen - KOM(2022) 231 muuttamisesta (E 76/2022 vp): Asia on saapunut valtiovarainvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto, REPowerEU-suunnitelma (E 68/2022 vp): Asia on saapunut valtiovarainvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- finanssineuvos Laura Vartia, valtiovarainministeriö
- teollisuusneuvos Pekka Grönlund, työ- ja elinkeinoministeriö
- finanssiasiantuntija Hanna Oraheimo, valtiovarainministeriö
- asiantuntija Samuli Puroila, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- ekonomisti Jussi Ahokas, BIOS-tutkimusyksikkö
- johtaja Joona Turtiainen, Energiateollisuus ry

VALTIONEUVOSTON SELVITYKSET

Ehdotukset

Euroopan komissio antoi 18.5.2022 tiedonannon niin kutsutusta REPowerEU-suunnitelmasta, jonka tavoitteena on katkaista mahdollisimman pian riippuvuus fossiilisten polttoaineiden tuon-

Valiokunnan lausunto VaVL 13/2022 vp

nista Venäjältä sekä vauhdittaa siirtymää puhtaaseen energiaan. Suunnitelman osana komissio on antanut asetusehdotuksen, jolla esitetään muutoksia elpymis- ja palautumistukivälinettä koskevaan asetukseen. Muutetun asetuksen voimaantulon jälkeen uusien ja päivitettyjen elpymis- ja palautumissuunnitelmien olisi sisällettävä erillinen REPowerEU-luku.

Valtioneuvoston kanta

Suomi tukee komission tiedonannossa asettamaa tavoitetta katkaista mahdollisimman pian riippuvuus fossiilisten polttoaineiden tuonnista Venäjältä ja pitää hyvänä, että EU reagoi nopeasti yhdessä akuuttiin tilanteeseen. Venäläisestä tuontienergiasta luopuminen tulisi tehdä mahdollisimman nopeasti pääasiassa vihreän siirtymän keinoja käyttäen, niin että EU:n 55-valmiuspaketin tavoitteita ja ilmastotavoitteita ei vaaranneta.

Suomi tukee komission esittämää lähtökohtaa, jonka mukaan REPowerEU:n toimiin hyödynnettäisiin pääosin olemassa olevaa EU-rahoitusta, mutta suhtautuu erittäin varauksellisesti komission ehdotukseen markkinavakausvarannon päästöoikeuksien huutokauppaamisesta uusien tulojen hankkimista varten. Markkinavakausvarannon päästöoikeuksien käyttö fiskaalisiin tarkoituksiin on ristiriidassa markkinavakausvarannon toimintaperiaatteiden kanssa, heikentää päästökauppajärjestelmän ilmastovaikuttavuutta ja saattaa alentaa merkittävästi päästöoikeuden hintaa sekä aiheuttaa markkinahäiriön.

Suomi voi hyväksyä komission ehdotuksen mukaiset koheesiovarojen rajoitetut lisäjoustot Eutasolla osana Venäjän tuontienergiariippuvuuden nopeaksi vähentämiseksi tarvittavia välttämättömiä toimia. Valtioneuvosto korostaa, että kansallisiin EU:n alueja rakennepolitiikan ohjelmiin 2021—2027 varattujen määrärahojen vapaaehtoisten siirtojen tulee olla jäsenvaltioiden harkintavallassa komission ehdottamalla tavalla. Olennaista on, että jäsenvaltioilla säilyy päätösvalta muutosten tarpeellisuuden arviointiin kansallisista ja alueellisista lähtökohdista. Suomen näkökulmasta tulisi korostaa myös 100 % EU-tukimahdollisuuksien lisäämisen poikkeuksellisuutta.

Suomi suhtautuu avoimesti myös RRF-välineen käyttämättä olevan lainamuotoisen rahoituksen hyödyntämiseen REPowerEU:n toimissa. Suomi voi hyväksyä komission ehdotuksen, jonka mukaan jäsenvaltioiden olisi ilmoitettava aikomuksestaan lainarahan käyttöön nopeutetussa aikataulussa.

Suomi tukee komission näkemystä siitä, että ”Ei merkittävää haittaa” -periaatteen soveltaminen on olennaisen tärkeää sen varmistamiseksi, että pandemiasta elpymiseen liittyvät investoinnit ja uudistukset toteutetaan kestäväällä tavalla. Kun otetaan huomioon tavoite monipuolistaa energia-palettia pois venäläisistä toimittajista, Suomi voi hyväksyä ajallisesti ja sisällöllisesti rajatun sekä kohdennetun poikkeuksen REPowerEU -lukujen uudistuksiin, jotka koskevat investointeja energainfrastruktuuriin ja –laitoksiin öljyn ja kaasun toimitusvarmuuteen liittyvien välittömien tarpeiden täyttämiseksi. Suomi kiinnittää huomiota siihen, että myös ydinpolttoaineiden toimituslähteiden monipuolistaminen tulisi olla mahdollista osana REPowerEU-tavoitteita.

Valiokunnan lausunto VaVL 13/2022 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

REPowerEU-suunnitelman tavoitteena on katkaista mahdollisimman pian riippuvuus fossiilisten polttoaineiden tuonnista Venäjältä sekä vauhdittaa siirtymää puhtaaseen energiaan. Suunnitelmaan sisältyy mm. lainsäädäntöehdotuksia, strategioita ja tiedonantoja, jotka tähtäävät energiansäästämiseen, energian hankintalähteiden monipuolistamiseen sekä fossiilisten polttoaineiden nopeaan korvaamiseen. REPowerEU-suunnitelmaa käsittelevän E-kirjelmän (E 68/2022 vp) liittäen komissio on antanut asetusehdotuksen, jossa esitetään muutoksia mm. elpymis- ja palautumistukivälinettä koskevaan asetukseen. Asian kiireellisyyden vuoksi eduskuntaa informoidaan lainsäädäntöehdotuksesta tässä vaiheessa E-kirjeellä (E 76/2022 vp).

Komission ehdotuksen mukaan elpymis- ja palautumistukiväline (RRF) toimisi kehikkona REPowerEU-rahoituksen kanavoimiselle ja hankkeiden toimeenpanolle. Avustusmuotoinen rahoitus koostuisi uudesta 20 mrd. euron rahoituksesta, joka siirrettäisiin päästökaupan markkinavakaussuorituksen päästöoikeuksien myymisestä saaduista tuloista. Käytettävissä olisi myös RRF-välineen käyttämättä oleva lainamuotoinen tuki (noin 225 mrd. euroa), minkä lisäksi jäsenmailla olisi vapaaehtoinen mahdollisuus siirtää koheesiorahastojen sekä maaseudun kehittämisrahaston jäsenmaakohtaista rahoitusta elpymis- ja palautumistukivälineeseen (12,5 prosenttia kummastakin, yhteensä runsaat 34 mrd. euroa). REPower-tavoitteiden toteuttamiseen olisi näin käytettävissä yhteensä lähes 300 mrd. euron rahoitus.

Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan, jonka mukaan Suomi voi hyväksyä koheesiovarojen rajoitetut lisäjoukot, kunhan määrärahojen siirtäminen on jäsenvaltioiden omassa harkintavallassa komission ehdottamalla tavalla. Myös valtioneuvoston avoin suhtautuminen RRF-välineen käyttämättä olevan lainamuotoisen rahoituksen hyödyntämiseen on perusteltu.

Valtioneuvosto suhtautuu sen sijaan erittäin varauksellisesti ehdotukseen markkinavakaussuorituksen käyttämisestä REPowerEU-toimien rahoitukseen. Valtioneuvoston tavoin valiokunta pitää ehdotusta ongelmallisena ja ristiriitaisena markkinavakaussuorituksen toimintaperiaatteiden kanssa. Markkinavakaussuorituksen tarkoituksena on varmistaa päästökaupparakenteen vakautta, mutta ehdotuksen arvioidaan päinvastoin heikentävän päästökaupan uskottavuutta ja muuttavan ainakin lyhyellä aikavälillä sen markkinadynamiikkaa. Päästöoikeuksien määrän lisääntymisen ja niiden hinnan alenemisen ennakoidaan myös heikentävän kannustimia ilmastotoimiin.

Komissio ehdottaa REPowerEU-investoinneille rajattua poikkeusta "Ei merkittävää haittaa" -periaatteen soveltamisesta. Poikkeus koskisi energiainfrastruktuuriin ja energialaitoksiin liittyviä uudistuksia ja investointeja, joilla edistetään öljyn ja maakaasun välitöntä toimitusvarmuutta monipuolistamalla toimituslähteitä. Valtioneuvoston kannan mukaan Suomi voi hyväksyä ajallisesti ja sisällöllisesti rajatun sekä kohdennetun poikkeuksen REPowerEU-lukujen uudistuksiin, jotka koskevat öljyn ja kaasun toimitusvarmuuteen liittyviä investointeja.

Valiokunta toteaa, että fossiilisen energian tukeminen on vastoin pidemmän aikavälin ilmastotavoitteita, mutta se on nähty välttämättömäksi tilanteessa, jossa energiariippuvuus Venäjästä on katkaistava nopeasti ja jossa etenkin venäläistä maakaasua ei pystytä heti korvaamaan muilla keinoilla. Koska ratkaisu ei ole ilmaston kannalta kestävä, on välttämätöntä, että panostukset fos-

Valiokunnan lausunto VaVL 13/2022 vp

siiliseen energiaan jäävät lyhytkestoisiksi ja etteivät ne hidasta vihreää siirtymää. On myös varmistettava, ettei niillä vaaranneta EU:n 55-valmiuspaketin pitkän tähtäimen tavoitteita.

Energiansäästöön ja energiankäytön tehostamiseen liittyy suurta potentiaalia sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. On siksi tärkeää, että Suomi tukee määrätietoisesti energiansäästöön liittyviä aloitteita ja edistää laajaa energiansäästämiseen tähtäävää toimenpidekokonaisuutta sekä kansallisella että EU:n tasolla. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että Suomen tulisi asettaa komission suositusta (-13 prosenttia) kovempi kansallinen säästötavoite, koska Suomen energia- ja luonnonvarakulutus on EU:n korkeimpia henkeä kohden. On myös tärkeää, että jatkossa löydetään ratkaisu, joka ei aseta vastakkain energiankulutuksen vähentämistä, sähköistymistä, vetytaloutta ja uusiutuvien energioiden käyttöä vaan joka edistää näitä kaikkia yhtä aikaa.

Asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi valiokunta painottaa myös EU:n talous- ja investointipolitiikan hyvää koordinaatiota. Esimerkiksi päästökauppaa tulee kehittää johdonmukaisesti siten, ettei yksittäisten rahoitustarpeiden vuoksi poiketa aiemmin sovitusta linjasta.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Valtiovarainvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan edellä esitetyin painotuksin.

Helsingissä 21.6.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Arto Pirttilahti kesk
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Vilhelm Junnila ps
jäsen Heli Järvinen vihr
jäsen Esko Kiviranta kesk
jäsen Jari Koskela ps
jäsen Pia Lohikoski vas
jäsen Matias Marttinen kok
jäsen Sari Multala kok
jäsen Riitta Mäkinen sd
jäsen Raimo Piirainen sd
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Sami Savio ps
jäsen Iris Suomela vihr
jäsen Pia Viitanen sd
jäsen Ville Vähämäki ps
varajäsen Eeva-Johanna Eloranta sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Hellevi Ikävalko

Valiokunnan lausunto VaVL 13/2022 vp

Eriävä mielipide /ps

Perustelut

Kirjelmän antama mandaatti ja toimivallan siirto EU:lle liian laaja

Elpymisvälineen varoja voidaan ehdotuksen linjauksella käyttää oikeastaan mihin tahansa. On myös huomioitava, että ehdotus muovaisi elpymisvälineen käyttöä pysyväisluonteiseksi, mikä olisi ristiriidassa eduskunnan linjausten kanssa.

On erikoista siirtää elpymisvälineen lainamuotoisia tukia kokonaan uuteen politiikkahankkeeseen. Ehdotuksesta ei ilmene, voiko komissio toimivaltansa rajoissa velvoittaa jäsenmaita nostamaan nämä lainaerät. Elpymisvälineen lainamuotoiset osuudet ovat kokonaisuudessaan REPowerEU:n kannalta hyvin merkittäviä.

Ehdotus vastoin eduskunnan hyväksymiä kannanottoja

Asia kuuluu eduskunnan toimivaltaan, mutta se on tuotu käsiteltäväksi kuitenkin E-kirjeenä. Ehdotus on viemässä kohti elpymisvälineen muuttamista pysyväksi ratkaisuksi, ja täten se on jännitteisessä suhteessa eduskunnan elpymisvälineen hyväksymisen yhteydessä tekemiin kannanottoihin. Eduskunta on edellyttänyt, että hallitus ei tule edistämään hankkeita, jotka ohjaavat EU:ta kohti epäsymmetristä tulonsiirtounionia. Eduskunta on myös edellyttänyt, että elpymispaketti on tarkkarajainen, kertaluonteinen ja voimassaoloajaltaan rajoitettu.

Myöskään eduskunta ei ole antanut mandaattia suunnata elpymisvälineen varoja tai lainakapasiteettia mihinkään muuhun kuin koronaviruksen selättämiseen ja koronaviruksen jälkeiseen elvytykseen. Koko elpymisvälineen oikeuspohja nojaa näiden linjausten pitämiseen, ja perussuomalaisten mielestä kirjelmässä kaavailtu tuleva esitys edellyttäisi siis perustuslakivaliokunnan lausuntoa ja todennäköisesti esityksen hyväksymistä eduskunnassa kahden kolmasosan enemmistöllä.

Vaikutusarviot tekemättä, kustannukset Suomelle

Ehdotuksesta ei ilmene, onko ehdotuksella vaikutusta Suomen maksuosuuteen, eikä kirjelmässä myöskään arvioida esityksen kansantaloudellisia vaikutuksia EU-tasolla tai Suomen osalta. Näin isoista asioista ei ole perusteltua pyytää kannanottoja ilman alkeellistakaan selvitystä esityksen taloudellisista ja poliittisista seuraamuksista. Käytäntö on ikävää jatkumoa, jossa kovalla kiireellä ja puuttellisilla tiedoilla halutaan alustava päätös jostain asiasta, joka myöhemmin sitoo Suomen käsiä tavalla, jota ei voi hyväksyä. Perussuomalaisten mielestä Suomen pitäisi nyt ja jatkossa yksiselitteisesti ilmoittaa vastustavansa jokaikistä EU:n kirjelmää ja esitystä, jonka vaikutusarviot on jätetty laatimatta. Myös keskeneräisiin esityksiin tai esityksiin, joissa annetaan EU:lle mahdollisuus myöhemmin delegoiduilla säädöksillä muuttaa päätöksen vaikutusta ja sisältöä oleellisesti, tulee suhtautua kielteisesti. Samoin sellaiset esitykset, joiden voidaan ennakkoidusti johtavan kaltevan pinnan kautta muiden esitysten hyväksymiseen, tulisi käsitellä jo alkuvaiheessa kokonaisuuksina.

Valiokunnan lausunto VaVL 13/2022 vp
Eriävä mielipide

Tuleeko Suomen maksuosuuteen muutoksia jatkossa?

Suomi haluaa tunnetusti olla kokoaan suurempi maailmalla. Valitettavasti ilmastotoimissa tämä tarkoittaa kokoaan suurempaa maksuosuutta. Kirjelmästä ei ilmene, onko ehdotuksella vaikutusta Suomen maksuosuuteen. Myös mahdollinen maksuavaimen muutos on mahdollinen, ja se luultavasti tarkoittaisi Suomen maksuosuuden kasvamista.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta edellyttää valtioneuvostoa muodostamaan Suomen lopullisen kannan kansallinen etu huomioiden ja näin ollen hylkäämään esitetyt komission ehdotukset.

Helsingissä 21.6.2022

Ville Vähämäki ps
Sami Savio ps
Jari Koskela ps
Vilhelm Junnila ps